

DELJKIĆ Irma¹

MEDIJI KAO IZVOR SAZNANJA OBAVJEŠTAJNIH SLUŽBI

USING MEDIA AS INTELLIGENCE SOURCE

Sažetak

Mediji kao društveni fenomen osnažili su razvojem tehnike. Sama latinska riječ "medius" koja znači sredina, ukazuje nam na njih kao na sponu istine, laži...informacija i korisnika. Obavještajna služba kao institucija državne vlasti koristi medije kao legalan način prikupljanja relevantnih obavještajnih podataka. Osnovni vid korištenja sredstava masovnih komunikacija (tv, radio, film, Internet, novine, magazini, stručni časopisi i dr.) u cilju prikupljanja obavještajnih podataka ogleda se prije svega, u kvalitetu informacija koje daju mogućnost analize i procjene daljeg toka događaja, razvoja i drugih parametara, odnosno odgovarajućih zaključaka i procjena obavještajnog karaktera.

Sigurnost - osnovna obilježja

Sigurnost je jako važna za čovjeka i društvo u cjelini, jer u svakom društvu dolazi do raznih ugroženosti koje mogu dovesti u pitanje potrebno funkcionisanje pojedinih segmenata društva.

U tom smislu, sigurnost treba da pokaže odgovarajuću sposobnost i mjerama zaštite prevlada i otkloni one okolnosti koje narušavaju stabilnost društvenog razvoja države i društva.

Među autorima sa područja bivše Jugoslavije koji govore o sigurnosti, izdiferenciralo se više shvatanja o sadržaju pojma sigurnosti. Prema M. D. Abazoviću sigurnost je" pojam koji u najširem smislu podrazumijeva odsustvo potencijalnih i stvarnih

¹ Asistent na Fakultetu kriminalističkih nauka u Sarajevu

opasnosti za pojedinca i društvo." (M. D. Abazović, 2002 : 250). A. Grizold sigurnost definira "kao stanje u kojem je osiguran uravnotežen fizički, duhovni, duševni i materijalni opstanak pojedinca i društvene zajednice u odnosu prema drugim pojedincima, društvenoj zajednici i prirodi". (A. Grizold, S. Tatalović, V. Cvrtila, 1999:8). D. Modly i N. Korajlić navode da je sigurnost "dinamička kategorija (veća ili manja) i kreće se od potpune sigurnosti do potpune nesigurnosti. Može se mjeriti i može se norimirati". (D. Modly i N. Korajlić, 2002:579).

Prihvatamo i mišljenje R. Masleše koji kaže da " Savremenu sigurnost u sistemskom smislu, možemo definirati kao dinamičnu, složenu i specifičnu kategoriju, kojom se obezbjeđuju sigurnosne i slobodne prostorne i egzistencijalne pretpostavke potrebne za odvijanje prirodnih i fundamentalnih sveukupnih ljudskih potreba i interesa, uz dosljedno priznanje i zaštitu osnovnih prava i sloboda čovjeka, održavanjem potrebne ravnoteže između slobode i sigurnosti, čovjeka i prirode, te potrebnu i efikasnu premoć pozitivnih konstruktivnih nad destruktivnim tendencijama u razvoju civilizacije u cilju unapređenja i zaštite sveukupnih vrijednosti društva". (R. Masleša, 2001:12).

Obavještajna služba

Historijski gledano, nastanak obavještajne službe u materijalnom smislu, veže se za prvobitnu zajednicu, kada već imamo pojavu tajni, ratovanja i kada se začinju klasna raslojavanja, dok se obavještajna služba kao specijalizirana organizacija javlja tek u kasnom srednjem vijeku.

Obavještajna služba predstavlja specijaliziranu i specifičnu instituciju države. Ona je sastavni dio državnog aparata i njeni zadaci su usklađeni sa interesima oficijelne politike. Specifičnost obavještajne službe uslovljena je zadacima, objektom i metodima njene djelatnosti. Možemo reći, da je osnovni zadatak obavještajne službe da korištenjem specifičnih metoda (legalnih i tajnih) prikuplja, izučava, obrađuje i koristi relevantne obavještajne podatke i informacije o planovima i namjerama drugih država i protivnika, sa ciljem ostvarivanja određenih političkih interesa i zaštite unutrašnje i vanjske sigurnosti. Predmet interesovanja i rada

obavještajnih službi je vrlo bogat i sveobuhvatan, što znači da su sve oblasti društvenog života predmet obavještajnog interesovanja. U teoriji danas, postoje mnoge podjele obavještajnih službi prema različitim kriterijima. Najstarija podjela je na: vojnu i civilnu obavještajnu službu, koja je i danas organizaciono izražena uglavnom u svim državama. Zatim, jedna od najstarijih i najčešćih podjela je na obavještajnu (čija je djelatnost usmjerena prema inostranstvu) i kontraobavještajnu službu (koja ima zadatak da štiti od djelatnosti stranih obavještajnih službi). Pored ovih, u teoriji se još javljaju i mnoge druge podjele, npr. podjela u vezi sa ciljevima koji se žele postići, podjela s obzirom na oblast istraživanja, podjela obavještajnih službi prema položaju u obavještajnom sistemu, itd.

Važno je naglasiti i karakteristike rada obavještajnih službi, a to su: sveobuhvatnost, jedinstvo i visok stepen centralizacije, neprekidnost i intenzitet, relativna samostalnost i sužen prostor kontrole, agresivnost u izvršavanju zadataka, specijalizacija u radu, kreativnost i originalnost, tajnost.

Metodi rada obavještajne službe

Obavještajna služba svoju društvenu funkciju obavlja primjenom specifičnih metoda. Obavještajne službe danas čine velike napore u cilju usavršavanja svojih metoda, s obzirom da su ove službe kao specifičan fenomen političke vlasti odgovorne za tu najdelikatniju oblast društvene djelatnosti i od čijih podataka i informacija, uveliko zavisi kreiranje globalne sigurnosne politike i strategije na nacionalnom i međunarodnom planu.

Pod metodima rada obavještajne službe se podrazumijeva skup karakterističnih postupaka kojima se prikupljaju obavještajni podaci koji su u funkciji zaštite osnovnih vrijednosti datog društva.

U naučnoj teoriji nailazimo na divergentne poglede koji se odnose na klasifikaciju metoda obavještajne službe. Prema mišljenju autora ovog rada, osnovna klasifikacija metoda rada obavještajnih službi je:

- Metodi tajnog prikupljanja podataka;

- Metodi legalnog prikupljanja podataka;

Metodi tajnog prikupljanja podataka

Metode tajnog prikupljanja podataka karakteriše skup tajnih postupaka u prikupljanju prije svega tajnih i zaštićenih podataka.

“ Metod tajnog prikupljanja mogli bismo definisati kao tajno (ilegalno) ugrađivanje i korištenje, odnosno, primjenu raznovrsnih visokosofisticiranih tehničko-tehnoloških i drugih specijalnih sredstava, pomoću kojih obavještajci ili agenti prikupljaju i blagovremeno dostavljaju podatke koji su od posebnog značaja za sigurnost države” .(R. Masleša, 2001:262).

Iako postoje različita shvatanja o podjeli tajnih metoda, prihvatamo mišljenje da u obavještajnoj praksi postoje dva tajna metoda:

- agenturni (klasični) metod i
- metod tajne primjene tehničkih sredstava

Metodi legalnog prikupljanja podataka

Prikupljanje podataka sredstvima i metodama koji nisu po karakteru tajni, često se naziva “legalnom špijunažom”.

“ Pod “legalnom špijunažom” se podrazumijeva prikupljanje podataka sa ekonomskog, političkog, vojno-odbrambenog, kulturnog i drugih područja, koji su dostupni užoj ili široj javnosti, sa namjerom da ti podaci budu iskorišteni za vođenje politike prema određenoj zemlji, uključujući i vršenje vojnog, privrednog ili političkog pritiska, ili čak otvorenu agresiju”. (M. D. Abazović, 2002:33).

Legalno prikupljanje obavještajnih podataka u savremenom svijetu predstavlja realnost uslovljenu manjom ili većom otvorenošću društva, masovnim komuniciranjem i kontaktima, razvojem sredstava informisanja, međunarodnom podjelom rada, raznovrsnim oblicima međudržavne saradnje, trgovinskom i turističkom razmjenom, itd.

Obavještajne službe već duže vremena ogroman broj podataka prikupljaju iz legalnih, odnosno otvorenih izvora. Prikupljanjem podataka iz tzv. legalnih (otvorenih) izvora bave se u inostranstvu razne misije (privredne, kulturne, naučne, itd.), ali bez sumnje najveći dio toga posla otpada na diplomatsko-konzularna i druga predstavništva.

Metode prikupljanja obavještajnih podataka agenturnim putem i kroz korištenje legalnih mogućnosti su u praksi toliko isprepleteni da je nemoguće tačno povući granicu među njima i jasno ih razdvojiti.

Vidovi prikupljanja obavještajnih podataka primjenom metoda korištenja legalnih mogućnosti mogu biti raznovrsni:

- Uvid u sredstva masovnih komunikacija,
- Zvanični kontakti,
- Lični (privatni) kontakti,
- Anketa
- Opserviranje

Mediji

Medij je pretpostavka tzv. materijalizacije informacije. Naime, ako informacija nije transponirana u neki komunikacijski medij (govor, vidni kanal, elektromagnetne valove, pismo itd.) ona ostaje nevidljiva i nečujna svim ljudima osim autora.

“M. McLuhan medije definira kao čovjekove produžetke, jer pomoću medija čovjek se multiplicira u prostoru i vremenu: postaje jači, veći, moćniji, umniji, komunikativniji i svestraniji. Pojam medija se zato ne smije tretirati izolirano od ljudskih poruka, tj. kao obično tehničko pitanje koje se svodi samo na pitanje povećavanja dosega klasičnih i tradicionalnih psihičkih kanala. Između medija i čovjeka postoji jedinstvo: medij je samo razvijeni društveni čovjek za razliku od prirodnog čovjeka sa skućenim komunikacijskim kanalima.” (Mario Plenković, 1993:79).

Masovni mediji

Masovni mediji su potpuno integrisani s modernim društvom i koje bez njih ne može. Mediji prikupljaju, analiziraju i šire tekuće informacije. Građanin pojedinac, društvene organizacije, kao i biznis oslanjaju se na masovne medije da bi ih ovi obavještavali o onome što se događa u zajednici, naciji i svijetu uopšte. Vlade se oslanjaju na medije ne samo da bi informisale svoj narod i svijet, već i zato da bi bile informisane o tome kako razni sektori društva sagledavaju državu i s kakvim očekivanjem. Masovni mediji čine vitalnu kariku u sistemu informisanja koji obuhvata sve ravni društva i društvene uprave. Oni predstavljaju društvene institucije koje funkcionišu unutar posebnih stega prava i politike, koje upošljavaju karakterističnu mješavinu kvalifikovanog osoblja, koji se drže specifične procedure prikupljanja informacija zbog stvaranja građe za vizuelno, auditivno ili konceptualno usmjerene medije.

Štampa

Najstarije sredstvo masovne komunikacije je štampa i predstavljanja jedno od osnovnih sredstava masovnih komunikacija, širenja naučnih, umjetničkih, političkih, moralnih i drugih ideja i saopštavanja stavova i informacija.

" U širem, moglo bi se reći tehničkom smislu, koji ima značaj i u pravnom značenju, pod štamptom se podrazumijevaju "štampane stvari". Prema gotovo općeprihvaćenoj definiciji to su: novine, časopisi, bilteni, spisi, knjige, katalozi, prospekti, plakati, leci, slike, geografske karte, crteži s tekstem ili bez teksta, muzičke note s tekstem ili objašnjenje i druge slične stvari izrađene na štamparskom stroju ili umnožene nekim drugim mehaničkim, tehničkim ili hemijskim putem i namijenjene javnosti". (M. D. Abazović, 2002:266).

Elektronski mediji

Elektronsko društvo najbolje može da se razumije ako se podijeli na tri grupe:

- **elektronska usmena komunikacija**, primjeri su: radio i telefon.
Društveno posreduje tehnologijom, a fokusirana je na ljudski glas i retoričku strukturu poruke.
- **elektronska audio-vizuelna komunikacija**, najočitiji primjer je televizija. Kao i elektronska usmena komunikacija, ona je tek indirektno društvena i posreduje tehnologijom. Ona rekreira i reprezentira društveno kroz slike i izgovorene riječi. Zbog toga što je usmjerena na vizuelno, može se reći da je to medij slikovno usmjeren.
- **elektronska tekstualno-numerička komunikacija**, primjer je kompjuterska obrada informacija i telekomunikacija.

Mediji i otvoreni izvor prikupljanja podataka

Otvoreni izvor obuhvata korištenje materijala dostupnih javnosti od strane obavještajnih službi i drugih zainteresiranih konzumenata. Kao što je poznato, otvoreni izvor sadrži široku paletu stepena objave informacija i printani materijal, kao knjige, dnevne novine, mape, fotografije, fajlovi podataka, radio, tv, internet, film, itd.

Otvoreni izvor omogućava specifično okruženje kao:

- Rane informacije o mogućim krizama i regionalnoj nestabilnosti.
- Opsežne biografske detalje o ključnim vođama, disidentima, opozicijskim vođama i dr. uključujući teroriste i kriminalce.

- Osnovni sadržaj o geografiji, demografiji i nacionalnoj infrastrukturi.
- Saznanja o promjenama domaćih i stranih politika.
- Detaljan uvid u dimenzije vezane za nacionalnost, etnologiju, religiju i ideologiju.
- Uvid u organizovani kriminal i aktivnosti.

U novoj globalnoj okolini, otvoreni izvor omogućava mnogo teže i povjerljivije podatke o širokom spektru internacionalnih političkih, socijalnih i ekonomskih događaja.

Kada otvoreni izvor proturječi drugim obavještajnim izvorima, on ujedno služi kao "zastava" analitičarima za ponovnu procjenu. Upotrebljavanjem tehnika obavještajnih analitičara, često je moguće tumačiti ili predviđati događaje bazirane na korištenju otvorenog izvora. Evidencija je često uobličena kroz laboratorijske analize, te upoređivanjem medijskog sadržaja sa prijašnjim akcijama.

Otvoreni izvor informacija je generalno više pravovremen i može postati i jedina informacija dostupna u ranim stadijima kriza ili uzbuna. Prikupljanje materijala za otvoreni izvor je legalno u većem dijelu i prikupljač nije predmet opasnosti za izvršenje špijunaže.

Prednosti otvorenog izvora:

- često predstavlja unutrašnje viđenje;
- često se daju informacije i slike koje nisu dostupne iz drugih izvora;
- daje uvid u tuđe procese mišljenja i namjera;
- često je vremenski najnovija i najpogodnija informacija.

Ograničenja otvorenog izvora:

- postoji mogućnost plasiranja lažnih informacija;
- cenzura može ograničiti objavljivanje ključnih podataka;

- materijali (posebno vojni i znanstveni žurnali) često daju idealiziranu nego stvarnu sliku mogućnosti. Bilo kako bilo, ovakvi materijali mogu priuštiti prozor u budućnost, ako se ova mjera ima na umu.

Sredstva masovnih komunikacija kao izvor obavještajnih podataka

U teoriji se često može naći tvrdnja da se oko 80% obavještajnih informacija može dobiti u javnosti. Korištenje sredstava masovnih komunikacija u cilju prikupljanja obavještajnih podataka, ogleda se u kvalitetu informacija koje daju mogućnost analize i procjene daljeg toka događaja, razvoja i drugih parametara, odnosno odgovarajućih zaključaka i procjena obavještajnog karaktera. Korištenje sredstava masovnih komunikacija pored mnogih prednosti, ima i svoja ograničenja, jer obuhvatanje 80% mase informacija i javnih izvora beskorisno je bez onih 20% koji su od krucijalne važnosti. Analiziranjem javno dostupnih informacija, moguće je suziti i definisati šta je to što je uskraćeno i šta mora da se sazna primjenom skupih, dugotrajnih i ponekad opasnih metoda tajnih obavještajnih operacija.

U obavještajnoj praksi je poznato da diplomatsko-konzularna predstavništva pojedinih zemalja imaju posebne sektore za štampu i ostale medije zemlje domaćina. Pretplaćene su na svu štampu, analiziraju je i odabiraju obavještajne podatke (npr. kartoteka ličnosti, pojava, statističkih podataka, i sl.).

" Sredstva masovnih komunikacija imaju i drugu namjenu kada je u pitanju odnos sa obavještajnom službom. Naime, poznato je da obavještajne službe koriste identitet novinskih agencija kao "fasadu" za svoje obavještajce širom svijeta. Osim toga, one posjeduju ili subvencionišu više novinskih organizacija kako bi stvorile "pokriće" ili širili propagandu i gledišta svog sistema vrijednosti.

Saznanja novijeg datuma daju osnova za zaključak da je orijentacija stranih obavještajnih službi na korištenje novinara i na prodor u sredstva masovnih komunikacija i dalje aktuelna. Ona potvrđuje

mišljenje da su predstavnici sredstava masovnih komunikacija i dalje značajna baza obavještajnih aparata. U pojedinim zemljama oni su naročito usmjereni na prikupljanje obavještajnih informacija i na podsticanje i usmjeravanje lokalnih "disidenata" (A. Savić, 2000:115).

Novine kao izvor saznanja obavještajnih službi

Za obavještajne službe novine predstavljaju važan izvor informacija, s obzirom, da novine sistematiziraju i komentiraju sva dnevna, sedmična i mjesečna zbivanja. Obavještajne službe koriste novine kao izvor obavještajnih podataka, jer se iz mnoštva informacija mogu izdvojiti i one koje predstavljaju obavještajni podatak ili djelimičnu obavještajnu studiju. Kada se govori o prikupljanju obavještajnih podataka iz novina, za obavještajnu službu je veoma relevantno da li se radi o nezavisnim novinama koje stoje pod vladinim uticajem.

Uticaj koji vlada vrši na masovne medije, pa time i na novine ima nekoliko dimenzija. Vlada je za medije glavni informativni izvor, u mnogim slučajevima, ona je i jedini izvor informacija specifičnog tipa. Protok informacija od vlade do novina donosi korist objema stranama. Vladi je potrebno da ima pristup novinama kako bi informisala široku javnost o svojim programima i davanjima. Novinama su informacije, kojima ih ona snadbijeva, potrebne kao odmah upotrebljiv izvor medijskog sadržaja na temu tekućih i poslova od javnog značaja. Međutim, ova prijatna uzajamna uslužnost stvara i međusobna zavisnost. Uposlenici novinskih agencija su skloni da se previše oslanjaju na saopštenja za štampu i već pripremljene papire koje im Vlada podijeli. Propustom da zavire u ono što je iza svih obznana, novine često služe kao vladina propagandna oruđa.

Obavještajni analitičari analiziraju tzv. vladine novine i tako dolaze do veoma značajnih informacija o općem stanju neke države, programima i namjerama stranih vlada, propagandnom djelovanju vlada, ekonomskom, tehnološkom razvitku određene zemlje, vojnoj infrastrukturi, obrazovanju, kulturi i do drugih za sigurnosnu službu važnih podataka. S druge strane, posebno se

analiziraju tzv. nezavisne novine. Nezavisne novine pružaju mogućnost da se prikupe mnoge važne informacije koje obavještajne službe zasigurno ne mogu dobiti iz tzv. vladinih novina, da se iz jednog sasvim drugog aspekta sagledaju određeni događaji, procesi koji se dešavaju u određenoj državi. Iako se stavljaju pod barjak "nezavisne novine", većina ovih novina je često u funkciji određenih političkih stranaka ili drugih grupacija. Svakodnevno rivalstvo između nezavisnih novina doprinosi tome da novinari ovih novina postaju veliki gladni istraživači, koji obznanjaju veoma važne informacije. U moru informacija koje se plasiraju javnosti, svjesno ili nesvjesno, ne tako rijetko se otkrivaju i najčuvanije državne, vojne, poslovne i druge tajne. Sve ovo pruža mogućnost da obavještajne službe dođu do takvih obavještajnih podataka koji se ne bi mogli prikupiti korištenjem drugih metoda rada.

Iz selektiranih novina do podataka se dolazi korištenjem metode analize sadržaja, koja omogućava da se dati novinski sadržaj analizira kvalitativno i kvantitativno.

Televizija kao izvor saznanja obavještajnih službi

Televizija je prilično novo područje za obavještajnu službu. Obavještajne službe danas, imaju posebno organizovane odjele u kojima se svaki dan prati televizijski program iz velikog broja zemalja na različitim jezicima. Strani televizijski program kao vijesti i dokumentarci, daje analitičaru multimedijalni osjećaj za tu zemlju i materijal koji drugi otvoreni izvor ne može omogućiti. Mnogi analitičari preferiraju da vide kako pojedina zemlja odabire način na koji će prezentirati pojedine događaje vizuelno, radije nego oslanjanje na prikaz samo kroz "sistem vijesti"

Pokroviteljstvo stranih televizija približava onome što se događa u svim područjima svijeta: dozvoljava emitiranje kriza isto kao i širenje znanja u ograničenim društvima. Na primjer, Revolucije u Istočnoj Evropi bile su pokrivene široko televizijskim stanicama zemalja u kojima su se revolucije događale. Kada su u pitanju veliki međunarodni događaji, sve televizijske stanice ulažu nevjerovatno velika sredstva i snage u prikupljanju novih,

značajnijih informacija, izvještavaju sa lica mjesta, što sve pruža mogućnost obavještajnim službama da na vrlo brz i efikasan način dođu do određenih za njih važnih saznanja. Prilikom praćenja televizijskih programa analitičari posebnu pažnju pridaju analiziranju slika koje emituju televizijske stanice. Tako npr. za obavještajne službe važnu ulogu u prikupljanju obavještajnih podataka o Osami Bin Ladenom imala je Al Džazira, takozvani "arapski CNN". Naime, ova slobodna televizijska stanica iz Katara u nekoliko navrata je emitirala intervju sa Osamom Bin Ladenom. Koristeći visokosofisticiranu tehnologiju, američke obavještajne službe su analizirale video snimke intervju sa Osamom Bin Ladenom, i tako utvrdile da se on u vrijeme davanja intervju nalazio u planinama Afganistana, što je za njih bio izuzetno važan obavještajni podatak.

Za analitičare obavještajnih službi važno je i otkrivanje neverbalne komunikacije, koja omogućava prenos poruke bez upotrebe riječi izgovorenih ili napisanih. Tjelesni pokreti, facijalna ekspresija i gestovi zamjenjuju riječi koje dominiraju u verbalnoj komunikaciji. Tvrdi se da je prenos poruke u neverbalnoj komunikaciji putem facijalne ekspresije i pokreta tijela (učestalost 55%) više prisutan nego putem modulacije tona (učestalost 38%). Ovi neverbalni simboli nisu samo pratioci riječi koje se saopštavaju, već i znakovi koji informiraju i uvjeravaju o vrijednosti i tačnosti sadržaja koji se saopštava. Neverbalni znaci mogu otkriti i oblike tajnog komuniciranja i prenošenja poruka putem televizijskog emitiranja. Također, ovi znakovi govore obavještajnim analitičarima i o osobinama određenih ličnosti i njihovim intencijama. Nakon analiziranja stranih televizija, obavještajne službe proizvode povjerljive videe za političare koji ujedinjuju informacije iz stranih vijesti. Rezultat su visoko uticajni obavještajni proizvodi korišteni specijalno u vladama za političarsko razumijevanje kompleksnih događaja.

Radio kao izvor saznanja obavještajnih službi

Obavještajne službe svakodnevno pored televizijskih stanica prate i emitiranje stranih radio stanica iz svih dijelova svijeta. Za praćenje se biraju određene nacionalne, regionalne i lokalne radio stanice za

koje se smatra da mogu da posluže kao relevantan izvor informacija. Iako je kod radija trajnost najmanje prisutna, on je za obavještajne službe veoma značajan izvor podataka, zato što je on najbrži medij koji je kadar u prezentu i jeftino prenositi poruke sa svih meridijana i paralela, pa čak i iz kosmosa. U pojedinim situacijama, naročito kriznim, radio može biti i jedini izvor saznanja. Izvještavajući direktno sa lica mjesta, radio-reporteri mogu obznaniti informacije veoma detaljno, i to može biti važan izvor saznanja za obavještajne službe koje prate to izvještavanje. Takođe, radio je veoma pogodno sredstvo i za slanje tajnih poruka protivnika. Posmatrajući radio sa tog aspekta, može se reći da on i tada postaje veoma važan izvor saznanja, ako su obavještajne službe u mogućnosti da prepoznaju i dešifriraju te poruke.

Film kao izvor saznanja obavještajnih službi

Film može biti neposredni i posredni izvor saznanja za obavještajne službe. Kada se govori o filmu kao neposrednom izvoru saznanja, misli se na otkrivanje propagande, koja svoje ciljeve i zadatke ostvaruje preko filma. Propaganda kao tehnika širenja stavova i pridobijanja ljudi, može služiti različitim ciljevima i vrijednostima. Analizirajući film, obavještajne službe mogu otkriti propagandno djelovanje pojedinih država, koje kroz film nastoje da šire svoje interese i stavove, da veličaju svoju političku, vojnu, tehnološku, ekonomsku moć, šalju namjenske poruke o još dosta toga. S druge strane, za obavještajne službe su veoma značajne reakcije koje određeni film izaziva, kao posredan izvor saznanja. Naime, svaki film izaziva kod publike različite reakcije, koje se mogu pratiti i na različitim nivoima (političkom, državnom, međunarodnom, itd.). Praćenjem i analiziranjem ovih reakcija, obavještajne službe dolaze do nekih važnih saznanja i zaključaka.

Internet kao izvor saznanja obavještajnih službi

Kada se govori o oslanjanju obavještajnih službi na Internet, jedna američka studija je došla do 3 zaključka:

1. " Internet je vrijedan izvor informacija za obavještajnu službu i sa aspekta procesa i sa aspekta sadržaja.
2. Bez određenih i kvalitetnih direktorija, Internet nema izgleda da postane efektivno oruđe za većinu analiza, osim za one koji postaju Internet specijalisti.
3. Troškovi po jedinici novootkrivenih direktorija trebali bi opadati jer se metodologije poboljšavaju, te omogućavaju stvaranje unaprijeđene podrške obavještajnoj službi".²

Ono što Internet čini interesantnim za obavještajne službe je njegova veličina. Oko 20 miliona korisnika na hiljadama univerziteta, institucija za istraživanja, vladinih ureda i poslovnih organizacija širom svijeta, su povezani sa Internetom. Sve biblioteke za istraživanja (arhive) i stručnjaci na svim mogućim poljima komuniciraju putem Interneta. Danas postoje stotine baza podataka koje su dostupne putem Interneta. Broj elektronskih baza podataka dostupnih javnosti je dramatično porastao u proteklih par godina i po svemu sudeći i dalje će rasti. Informacije dostupne putem ovih baza su se također proširile i uključuju beskrajne količine podataka o političkim, tehničkim, ekonomskim i vojnim temama koje su od važnosti za obavještajne službe. Obavještajne službe su shvatile vrijednost baza podataka i obimno ih koriste za obavještajna prikupljanja.

Zaključak

U analiziranju odnosa između medija i obavještajnih službi, odnosno fenomena prikupljanja obavještajnih podataka praćenjem medija, sa ciljem da se objasni njegovo postojanje, došlo se do saznanja:

² <http://www.fas.org/irp/news/1997/dandar.htm>

- Da je sigurnost pojam koji u najširem smislu podrazumijeva odsustvo potencijalnih i stvarnih opasnosti za pojedinca i društvo.
- Obavještajne službe su u funkciji sistema sigurnosti države, odnosno očuvanja njenih osnovnih vrijednosti.
- Obavještajna služba je specijalizovana organizacija koja u okviru svog djelokruga sprovodi tajne obavještajne, kontraobavještajne i subverzivne sadržaje prema vitalnim interesima protivnika, koristeći pri tome specifične metode i sredstva, sa ciljem ostvarivanja određenih političkih ciljeva i zaštite vitalnih interesa svoje države.
- Specifičnost obavještajne službe je u tome što svoju društvenu funkciju obavlja primjenom legalnih, ali i posebnih metoda, što je čini tajnom službom.
- Osnovni metodi rada obavještajnih službi su: metod tajnog prikupljanja podataka i metod korištenja legalnih mogućnosti (otvoreni izvor).
- Otvoreni izvori informacija su neke informacije koje se mogu dobiti iz javnih obavještavanja: svih vrsta medija, vladinih izvještaja i ostalih dokumenata, naučnih istraživanja, komercijalnih prodavača informacija i dr.
- U teoriji se često može naći tvrdnja da se oko 80% obavještajnih informacija može dobiti u javnosti.
- Masovni mediji čine vitalnu kariku u sistemu informisanja koji obuhvata sve ravni društva i društvene uprave.
- Ideja da obavještajna služba koristi medije kao izvor saznanja nije ništa novo.
- S obzirom na kvalitet informacija objavljenih preko sredstava masovnih komunikacija i dostupnost, obavještajne službe ih preuzimaju selektivno ili u potpunosti kao podatke kojima se sagledavaju i produbljuju postojeća obavještajna saznanja, zatim kao nova i polazna saznanja koja se koriste u daljem obavještajnom istraživanju, ili kao potvrdu činjenica koje su prikupljene drugim metodama obavještajnog rada.

Abstract

The media as a social phenomenon have strengthened with development of technics.

Latin word "medius" which means middle, points at them as on ligature of truth, lies... information and users. Intelligence service as a institution of a state authority, uses media as a legal way of collecting relevant intelligence data. The basic way of using means of mass communication

(tv, radio, film, Internet, magazines, etc.) in intent to collect intelligence data, reflects after all, in the quality of information, which gives possibility of analysis and evaluation of further course of events, development and other parameters, respectively, adequate conclusions and intelligence evaluations.

LITERATURA I KORIŠTENI IZVORI

1. Abazović D. Mirsad, Državna bezbjednost: uvod i temeljni pojmovi, FKN, Sarajevo, 2002.
2. Dizdarević Ismet, Psihologija masovnih komunikacija, Studentska štamparija Univerziteta Sarajevo, Sarajevo, 1998.
3. Grizold Anton, Tatalović Siniša, Cvrtila Vlatko, Suvremeni sistemi nacionalne sigurnosti, Fakultet političkih znanosti, Zagreb, 1999.
4. Hajrulahović Mustafa Talijan, Osnove obavještajnog rada u vojsci, Generalštab Armije Republike BiH – Obavještajna uprava, Sarajevo, 1995.
5. Hiebet Ray Eldan & Gildans Sheila Jean, Exploring Mass Media for a Changing World, Communicated Research, Associates. Inc., London, 2000.
6. Lorimer Rolend, Masovne komunikacije, CLIO, Beograd, 1998.
7. Masleša Ramo, Teorije i sistemi sigurnosti, Magistrat, Sarajevo, 2001.
8. Mesan Tijeri, Velika prevara, Draganić, Beograd, 2000.
9. Modly Duško i Korajlić Nedžad, Kriminalistički rječnik, Centar za kulturu i obrazovanje Tešanj, Tešanj, 2002.
10. Nacos L. Brigitte, Terrorism & the Media, Columbia University Press, New York, 1994.
11. Plenković Mario, Komunikologija masovnih medija, Barbat, Zagreb, 1993.
12. Remondino Enio, Televizija ide u rat, CLIO, Beograd, 2002.
13. Savić Andreja, Uvod u državnu bezbednost, Viša škola unutrašnjih poslova, Beograd, 2000.
14. <http://www.fas.org/irp/nsa/ioss/threat96/part06.htm>

15. <http://www.fas.org/irp/news/1997/dandar.htm>
16. <http://www.fas.org/irp/news/1999/09/turb.htm>
17. <http://www.fas.org/irp/doddir/usaf/afpam14-210/part16.htm>
18. <http://call.army.mil/products/newsletters/99-2/ch4pt2.htm>
http://www.totse.com/en/politics/central_intelligence_agency/usarinf2.html
20. <http://www.defensedaily.com/reports/osintmyths.htm>